EEN 17E-EEUWSE LEERLOOIERIJ BIJ ACHTER DE KAMP

Waar bleven de Amersfoortse honden?

Een opgraving bij Achter de Kamp bracht een leerlooierij aan het licht. Kuipen en veel botten duiden op de uitoefening van dit ambacht. Een afvalkuil vol kleine hondenbotjes werpt een blik op een onverwacht aspect van dit beroep.

door HENK DE BOER en MATTIJS WIJKER

Het terrein is in de zomer van 2012 onderzocht. Het sloot aan op percelen die al zes jaar eerder waren opgegraven. Ook daar zijn toen ondermeer leerlooierskuipen gevonden (zie de *Kroniek* van maart 2007). Een deel van het nieuwe terrein was zwaar vervuild en moest worden gesaneerd. De bovenste meter grond is door de saneerder weggegraven, onder begeleiding van het Centrum voor Archeologie. Daarna is het niet vervuilde gedeelte van het terrein archeologisch onderzocht.

KALK EN EIKENSCHORS

Naast vondsten en sporen uit andere perioden zijn de resten van een 17e-eeuwse leerlooierij opgegraven. In zo'n looierij wordt huid tot leer bewerkt. De looier kreeg de huiden vaak aangeleverd met delen van de kop en poten er aan. Samen met het nog aanwezige vet en vlees moesten deze eerst verwijderd worden. De volgende stap in het looiproces was het ontharen van de huiden. Hiertoe werden de huiden te weken gelegd in putten met kalkhoudend water.

De inwerking van de kalk zorgde ervoor dat de haren na verloop van tijd gemakkelijk(er) van de huid konden worden verwijderd; dit was het *ploten*. In het volgende stadium werden de huiden gedurende één à twee jaar in kuipen met eikenschors en water gelegd. Er werd gere-

geld vers water en eikenschors toegevoegd. De zuren die tijdens dit weken vrijkwamen zorgden ervoor dat de huid uiteindelijk soepel en waterdicht werd. Nu was de huid gereed om als leer verwerkt te worden.

Rechts: Archeologen en saneerders gelijktijdig aan het werk.
Onder: Restanten van de kleikuipen. De rode pijlen markeren de randen van de vierkante kuipen. Aan de binnenzijde heeft oorspronkelijk een houten bekisting gestaan. De andere (ingekraste) verkleuringen zijn latere verstoringen; deze zijn gegraven nadat de leerlooierij buiten gebruik was geraakt.

ONTHUIDEN

Bij zowel de opgraving uit 2006 als die van 2012 zijn veel botten gevonden, zoals dat kenmerkend is voor plaatsen waar huidbewerking plaatsvindt. Veel van de botten vertonen onthuidingssporen, zoals duidelijk te zien is op de aangetroffen hoornpitten en onderpoten. En die zijn vooral van runderen, niet zo zeer van schaap en geit. Ook hondenbotten behoorden tot de vondsten, waarvan sommige slachtsporen vertonen.

MEER DAN 90 HONDEN

Heel opmerkelijk was de vondst van een kuil vol met heel kleine botjes. Na telling en determinatie bleek dat het allemaal staartwervels van de hond waren: liefst 1.751 stuks! Het betrof wervels van zowel jonge, onvolgroeide, als van volwassen honden. Heel veel botjes, maar om hoeveel honden gaat het hier? Het aantal staartwervels verschilt per hondenras. Zelfs als we ongeveer een maximum aantal wervels van negentien per hondenstaart nemen, en er van uitgaan dat alle staarten compleet in de kuil terecht zijn gekomen, moeten het minstens negentig honden zijn geweest. Waarschijnlijk waren het er echter veel meer. Geconcludeerd kan worden dat de leerlooier hondenhuiden kreeg aangeleverd met de staart er nog aan. Maar hoe kwam hij aan al die honden(huiden)? Misschien was hij een goede klant van de *hondenmepper* of *-slager*, de man die door de stedelijke overheid of door de kerk was aangesteld om het probleem van zwerfhonden 'op te lossen'.

Boven: Een opgevulde bakstenen put, waar de huiden voor de ontharing in werden gelegd. Het materiaal uit de put vertelt ons dat deze omstreeks 1700 is dichtgegooid. Links: De staartwerveltjes.

■ **Zie ook: André Clazing, 'Van vetters en ploters. Leerlooiers in Amersfoort', *Flehite. Jaarboek* XI (2010) 10-25.**

Henk de Boer is vrijwilliger en Mattijs Wijker is archeoloog bij het Centrum voor Archeologie.

HANDSCHOENEN EN BOEIEN

Het is vandaag de dag niet meer gebruikelijk de hondenhuid tot leer te verwerken, maar dit gebeurde vroeger wel. Hondenleer was aantrekkelijk omdat de poriën zo gering zijn, waardoor het niet of weinig water doorlaat. Het werd veelal verwerkt tot handschoenen of schoenen. Bekend zijn ook de *dog skin buoys*, die bewaard zijn gebleven in Schotland en die als boei in de visserij werden gebruikt. Een dichtgenaaide en opgeblazen huid van een hond voldeed voor een waterdichte, dus drijvende boei.